

ΓΙΑ ΤΟΥΣ «ΠΕΡΣΕΣ» ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ

Από το τέλος της Ιστορίας στο τοπίο της Νέμεσης

Οι «ΠΕΡΣΕΣ» παίζονται μέσα στο τοπίο της Νέμεσης (στιγμή της θεϊκής οργής και εκδίκησης). Τα προηγούμενα στάδια του φοβερού τρίπτυχου της αρχαίας Ελληνικής τραγωδίας Ύβρη (βίαη, αυθάδης και αλαζονική στάση) και Άτη (θόλωμα, τύφλωση του νου) έχουν ήδη προηγηθεί, εφόσον βρισκόμαστε, επί της ουσίας, στην αρχή του οδυνηρού τέλους της Περσικής αυτοκρατορίας. Στην προσπάθειά τους να επεξεργαστούν το αίσθημα του τρόμου που τους κατακλύζει, οι Πέρσες καταλαμβάνονται από την παραφορά της υπεροπλίας τους. Από την τερατώδη τάση τους για ολοένα και περισσότερη δύναμη, πλούτο, εξουσία, από τον αλόγιστο επεκτατισμό τους, όπως και από τη μανία να πολεμούν αδιάκοπα, ώσπου να κατακτήσουν τα επιθυμητά εδάφη, θεωρώντας παράπλευρες απώλειες τους όποιους νεκρούς, τις όποιες καταστροφές επιφέρει η στάση τους.

Με την έναρξη, λοιπόν, του έργου βρισκόμαστε στο τοπίο της Νέμεσης. Η Τίση (τιμωρία και συντριβή) επέρχεται. Αγωνία και φόβος. Νέα δεν έρχονται από πουθενά, ωστόσο όλοι αισθάνονται την καταστροφή που έχει συντελεστεί στο πεδίο της μάχης, για την ακρίβεια στο θαλάσσιο ανθρωποφαγείο της ναυμαχίας της Σαλαμίνας, χωρίς κανείς να τολμά να το παραδεχτεί. Οι Πέρσες αρνούνται πεισματικά να βγάλουν τα συμπεράσματα από τις πολύνεκρες μάχες της προηγούμενης περιόδου.

Ο Αισχύλος δεν γελοιοποιεί τους εχθρούς της Αθήνας, την ίδια στιγμή, η κριτική του είναι απολύτως αμείλικτη, κυρίως σε ότι αφορά τη θέλησή τους για εξουσία και πλούτο, την ιμπεριαλιστική τους αμετροέπεια. Εξορύσσει την τραγική ύλη από το αδιέξοδο των Περσών μέσα στο τοπίο της Νέμεσης. Όσο αρνούνται να λειτουργήσουν αναστοχαστικά και αυτοκριτικά, να αμφισβητήσουν ριζικά την ανθρωποφαγική τους στάση και να δουν πώς θα αντιμετωπίσουν την επερχόμενη καταστροφή, ο μόνος δρόμος που τους απομένει είναι ο άγριος και άνευ όρων και ορίων θρήνος. Η θρηνητική αγριότητα των Περσών συνδέεται με την κριτική στάση του ποιητή απέναντι στη στάση τους. Η σύνδεση των δύο αυτών διαστάσεων φωτίζει την τραγική κλίμακα της τραγωδίας των Περσών. Εκστατικός θρήνος και κριτική στάση έχουν κοινή ρίζα, κι αυτό γιατί χρειάζεται να καταδειχθεί όσο πιο καθαρά η τρομερή πτώση των πάσαι ποτέ πανίσχυρων εξουσιαστών και αλαζόνων Περσών.

Αν ο Αισχύλος σάρκαζε ή γελοιοποιούσε τους Πέρσες δεν θα ήταν παρά μια ποιητική και πολιτική μικρότητα από μέρους του. Ο Αθηναίος τραγικός δεν θα μπορούσε να βαδίζει σε τέτοια μονοπάτια. Αντιθέτως. Μέσα από τη στάση των Περσών – στάση βαθιάς συνειδησιακής και πολιτικής τυφλότητας – με τα τραγικά της αποτελέσματα, φωτογραφίζει την εξελισσόμενη ιμπεριαλιστική αλαζονεία των ίδιων των Αθηναίων, οι οποίοι, με πρόσχημα τις δημοκρατικές τους αρχές, επιδίδονται στην ίδια αδηφάγα πολιτική με τους χειρότερους εχθρούς τους. Μάλιστα, γίνεται τόσο σκληρός με τους συμπατριώτες του, ώστε να τους παρομοιάζει κριτικά με τους Πέρσες, οκτώ μόλις χρόνια μετά την ναυμαχία της Σαλαμίνας (*Η τραγωδία γράφεται και παίζεται το 472 πΧ, η ναυμαχία της Σαλαμίνας χρονολογείται στο 480πΧ*). Ο Αισχύλος βλέπει το επερχόμενο τέλος της Αθηναϊκής δημοκρατίας (*Η ήττα της Αθήνας από τη Σπάρτη χρονολογείται το 404πΧ, όπου και τελειώνει ο Πελοποννησιακός Πόλεμος*) και προειδοποιεί, τονίζοντας τις δημοκρατικές αξίες οι οποίες τείνουν να ξεχαστούν λόγω της ιμπεριαλιστικής αλαζονείας.

Ο Αισχύλος μέσα από τους Πέρσες δείχνει τους Αθηναίους, κι έτσι δημιουργεί ένα ποιητικό φίλτρο κριτικής στάσης για να εκφράσει την πολιτική, κοινωνική και υπαρξιακή του αγωνία σε ότι αφορά την ίδια τη δημοκρατία. Ας πράξουμε αναλόγως. Στους «Πέρσες» αντικατοπτρίζεται η κάθε αλαζονική, αιμοδιψής κι επεκτατική εξουσία. Πόσο κοντά μας είναι το εκτυφλωτικό αφήγημα περί «τέλους της Ιστορίας». Πόση αλαζονική υπεροψία των υποτιθέμενων νικητών, πόση επεκτατική μανία, πόσος κενός αγριανθρωπισμός. Ο χρόνος του τώρα μας βρίσκει σε ένα αντίστοιχο τοπίο Νέμεσης. Όμως, για πόσο ακόμα θα συνεχίζεται η τραγωδία της χειμαζόμενης ανθρωπότητας;

Η παράσταση της Ομάδας Σημείο Μηδέν θα είναι το αποτέλεσμα πολύμηνου εργαστηρίου πάνω στην αρχαία τραγωδία. Βάση της ερευνητικής διαδικασίας αποτελεί η μέθοδος ψυχοφυσικής εκπαίδευσης ηθοποιών του Θ.Τερζόπουλου. Στην παράσταση συμμετέχουν έξι ηθοποιοί. Όλοι αποτελούν τον χορό, μέσα από τον οποίο αναδύονται τα πρόσωπα του έργου.

Σάββας Στρούμπος